

Инсанга багытталган окутуу

★ Жылдыз эсептегич менен жылдызча ★

Дүйнөдө бир жылдыз эсептегич жашаган экен. Анын негизги иши аты айтып тургандай эле жылдыздарды саноо эле. Ал жылдыздарды абдан аракет кылып саначу. Бирок, бир жолу ал санап жатып, кокустан, бир жылдызды санабай өткөрүп жиберет. Байкабай калгандыктанбы же жөн эле чарчагандыктанбы белгисиз, бирок эмнегедир ал аны байкабай калат. Бул эмне деген жорук! — деп жылдыз кыйкырат. — Ал өзүнүн иши менен бардык аракеттеримди жокко чыгарды! Эми мендей эч кимге белгисиздин кимге кереги бар? Мындан ары кантип жашайм? Эмнеге жаркырайм?

Ошентип жылдыздын көңүлү катуу чөгүп, араң эле үлпүлдөп жанып, өчө баштайт. Жадагалса анын кыймылы да жай болуп калат. Бул учурда анын жанында жаңы жылдызча туулат. Бул жапжаңы жылдызчанын кайдагы бир жылдыз эсептегич жана кабатыр ала бергендер менен эч кандай иши жок эле. Жаңы жылдызча өтө аракетчил жана энергиясы ашып-ташып турар эле. Анын алдына койгон бийик максаттары бар эле! Башкаларга бул максаттар кол жеткестей көрүнгөнү менен жылдызчага таптакыр андай сезилчү эмес. Ал, өзүнүн дараметине ишенип, ага өзүнүн жаш жанынын бардык күчү менен умтулат. Жылдызча ушунчалык көздү уялтып жаркырачу, жана да өтө тез болгондуктан, аны жылдыз эсептегич дароо байкап, өзүнүн жылдыз каталогуна жазып киргизет. Баарынан таң калыштуусу, жылдызча, жылдыз эсептегичтин жанынан учуп өтүп баратса да аны түк байкаган жок.

Тренингдин күтүлүүчү натыйжалары

Тренингдин катышуучулары:

- инсанга багытталган окутуунун негизги принциптерин атай алышат;
- салттуу жана инсанга багытталган окутуунун ортосундагы айырмачылыкты түшүндүрө алышат;
- инсанга багытталган окутуунун алкагында мугалимдин ролун айта алышат;
- окутууну жана баалоону дифференциациялоонун үч негизги элементин айтып бере алышат;
- калыптандыруучу баалоо менен дифференциацияланган баалоонун маанисин түшүндүрүп бере алышат;
- практикада окутууну дифференциациялоо көндүмдөрүн өнүктүрө алышат.

Инсанга багытталган окутуунун негизги принциптери

1. жеке инсандын жамаат алдында приоритеттүүлүгү;
2. мугалим жана классташтары ар бир окуучунун жеке сапаттарын көрсөтүү мүмкүнчүлүгүнүн кепили болуусу;
3. ар бир окуучу гумандуу мамилелерге негизделген окутуу аркылуу өзүн толук укуктуу инсан катары сезүүнү жана башкаларды да инсан катары көрүүнү жана сыйлоону үйрөнөт;
4. ар бир окуучунун белгилүү укуктарынын болуусу жана мугалимдин ал укуктарды сыйлоосу;
5. мугалим, багыт берүүчү функциясы болсо да, окуу процессинин окуучулардай эле катышуучусу, анын ой-пикири талкууда көптөгөн ой-пикирлердин бири экендигин таануу;

Инсанга багытталган окутуунун негизги принциптери (уландысы)

6. окуучуларды «күчтүү» жана «начар» деп бөлүүдөн баш тартуу, окуучулардын ар түрдүүлүгүн жана ар бири башкасына салыштырмалуу бир нерсени жакшыраак кыларын жана билерин түшүнүү;
7. «минимум баа – максимум баалоо» эрежесин сактоо;
8. мугалим сабак учурунда азыраак сүйлөп, окуучуларга өз ой-пикирлерин айтууга көбүрөөк мүмкүнчүлүк бергенде, окутуу процессинин натыйжалуулугу жогорулашын мугалимдин түшүнүүсү;
9. «мен сени окутам» формуласынан баш тартып, «биз сени менен бирге окуйбуз», «сенин..... жөнүндө оюң мен үчүн кызыктуу» алгоритмине өтүү;
10. бир нерсени билбөө уят эмес, ой-жүгүртүп билүүгө умтулбоо уят; окуучулар айрым нерселерди мугалимге карганда жакшыраак билүүсү мүмкүн экенин кабыл алуу;
11. окуучунун билим алууда жеке багытка ээ болуу укугу бар экенин жана бала мугалим жана ата-энеси үчүн эмес, өзү үчүн окуганын жана коомдо өз ордун азыртан эле аныктоосу керектигин түшүнүүсү.

Салттуу окутуу	Инсанга багытталган окутуу
Окуучулардын коллективдүү жана фронталдык ишине басым жасалат.	Окуучунун өз алдынча иштөөсүнө жана жеке тажрыйбасына басым жасалат.
Жетишүү деңгээлине жараша түрдүү топтор менен иш аткарылат.	Ар бир окуучу менен иш аткарылат, анын күчтүү жактарын, шыгы менен кызыккандарын аныктап, эске алынат.
Орто эсеп менен белгилүү билим деңгээлине багытталган дидактикалык материал колдонулат.	Ар бир окуучунун жетишүүсүнө менен жөндөмүнө ылайык дидактикалык материал колдонулат.
Бардык окуучулар үчүн бирдей билим көлөмү белгиленип, ага ылайыктуу окутуу материалдары тандалат.	Ар бир окуучунун жеке жөндөмүн эске алуу менен билим көлөмү белгиленет жана тиешелүү окуу материалы тандалат.
Жалпы класс (топ) активдүү катышууга тартылат	Ар бир окуучу активдүү катышууга анын мүмкүнчүлүктөрү менен жеке шыгын эске алуу менен тартылат

Салттуу окутуу

Инсанга багытталган окутуу

Окуучунун жообу мугалим тарабынан гана бааланат.

Биринчи кезекте өз жообун окуучу, андан кийин мугалим баалайт.

Билимди баалоодо бир гана сандык ыкма колдонулат (упай, %).

Окуу натыйжаларын баалоодо сандык жана сапаттык ыкмалар колдонулат.

Үй тапшырмасынын көлөмү, татаалдыгы жана түрү мугалим тарабынан аныкталат.

Окуучуларга үй тапшырманын көлөмүн, татаалдыгын жана түрүн тандоого мүмкүнчүлүк берилет.

Мугалим үчүн окуучулардын билим алуу стратегиялары эмес, окутуунун жыйынтыктоочу же орто мөөнөттүк натыйжалары маанилүү.

Мугалим окуучуларга билим алуу стратегияларын өздөштүрүүгө жардам берет, аларды бирге талкуулап, билимди өздөштүрүү жолдору менен « өз ара алмашууну» уюштурат.

Жаңы билим мугалим тарабынан гана берилет.

Мугалим жана окуучулардын бирге иш алып баруусу аркылуу аркылуу жаңы билим алынат.

Окутууну дифференциациялоо

1

Мазмун – окуучу өздөштүрө турган маалымат

2

Процесс – мазмунду өздөштүрүү, аңдап түшүнүү үчүн окуучу тартыла турган ишмердик

3

Натыйжа – окуучу иштеп чыгып, колдонуп, аткара турган жана кандай жаңы нерсени өздөштүргөнүн көрсөтө турган натыйжа, көндүмдөр

Класста дифференциацияланган окутууну уюштуруу этаптары:

1. Окуучулардын топторун түзүү үчүн критерийлерди аныктоо.
2. Аныкталган критерийлердин негизинде диагностика өткөрүү.
3. Диагностиканын натыйжаларын эске алуу менен окуучуларды топторго бөлүү.
4. Дифференциациялоо жолдорун аныктоо жана түзүлгөн топтор үчүн тапшырмаларды иштеп чыгуу.
5. Сабактын ар кайсы этаптарында дифференциацияланган ыкманы ишке ашыруу.
6. Окуучулардын аткарган иштеринин натыйжаларына диагностикалык көзөмөл жүргүзүү; анын натыйжасында топтордун курамы өзгөрүүсү мүмкүн.

Дифференциацияланган окутуу алкагында мугалимдин милдеттери

1. Түрдүү типтеги, формадагы, түзүлүштөгү дидактикалык материалдарды иштеп чыгуу; аларды сабак учурунда колдонуу максатын, ордун жана убактысын аныктоо.
2. Окуучулардын өз шыктарын көрсөтүүлөрү үчүн мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуу үстүндө ой жүгүртүү. Аларга, суроо берүү, оригиналдуу идеяларды жана гипотезаларды айтууга мүмкүнчүлүк берүү.
3. Ой-пикирлерди бөлүшүү жагдайларын уюштуруу. Окуучуларды классташтарынын жоопторун толуктоого жана талдоого шыктандыруу.
4. Ар бир окуучунун жеке тажрыйбасын жана анын туюп билүү сезимин эске алуу.
5. **Ар бир окуучунун ийгиликтүү болуусу үчүн ыңгайлуу чөйрө түзүүгө умтулуу.**
6. Окуучуларды сабакка даярдануу учурунда альтернативдик маалымат издөөгө шыктандыруу.
7. Тапшырмалардын, көнүгүүлөрдүн түрлөрүн кезеги менен алмаштарып туруу окуучуларды көп чарчатпайт жана зээриктирбейт.
8. Окуучуларга байкоо жүргүзүү.

Окутуу чөйрөсү

- Физикалык мейкиндик
- Психологиялык атмосфера
- Талкууланып жаткан тема боюнча окуучулардын айткандарына сый мамиле кылуу
- Окуучунун жеке тажрыйбасын эске алуу
- Диалог аркылуу баалоо («туура-туура эмес» сыяктуу формада айтылган сөздөрдү колдонбоо)

ОКУТУУ ЧӨЙРӨСҮ

- Кайсы учурларда окуучулар өздөрүнө карата сый мамилени сезе алышат (мугалим, классташтары ж.б. тарабынан)?
- Окуучулар окуу ресурстары, окутуу чөйрөсү же убакытты пайдалануу боюнча чечим кабыл алууга катышабы? Кайсы учурларда катышат?
- Окуучулар окутууга карата өз ойлорун билдире алышабы? Алар топтук иштерде аткарыла турган көнүгүүлөр үчүн өнөктөштөрдү өздөрү тандай алышабы?
- Кайсы учурларда окуучулар өздөрү жөнүндө эркин сүйлөп, өз ойлорун ачык айта алышат? Ал эми кайсы учурларда алар мындай кыла албай, өздөрүн ыңгайсыз сезишет?
- Окуучулардын муктаждыктары тууралуу кызыгып сурайсызбы? Окуу материалын окуучулардын түшүнгөнүнө байкоо жүргүзөсүзбү, ушуга жараша окутуу ыкмасын өзгөртөсүзбү?
- Окуучуларга ыңгайлуу шарттарда иштөөсү үчүн кандай факторлор тоскоолдук кылат? Кантип мындай факторлорду жок кыла аласыз же өзгөртө аласыз?
- Класста парталар кандай коюлган? Окуучулар бири-бирин көрүп отурушабы?

Инсанга багытталган окутуунун контекстинде, тартип - бул окуучулардын мугалимдин көрсөтмөлөрүн, ошондой эле, сабактагы жана жалпы окутуу процессиндеги жүрүм-турум эрежелерин сактоосу.

Ошондуктан, бул түшүнүк окуучунун бир гана мектептеги жүрүм-турум адаттарын эмес, мектептен тышкары дагы жүрүм-турум адаттарын камтыйт. Тартип – бул окуучунун өзүнүн окуу процессин уюштура билүүсү.

Окуучулар **өздөрү койгон максаттарына жетүү үчүн**, активдүүрөк аракет кылышат, анткени алар өздөрүнүн окуу процессин өздөрү башкара алабыз деп ойлошот. Мындан сырткары максатка жетүү үчүн алардын жоопкерчилиги менен өз жөндөмдөрүнө болгон ишенимдери жогорулайт. Сабактын же кандайдыр бир тапшырманын максаттарын аныктоо учурунда **эксплициттик (ачык, айкын) ыкманы** колдонуу сунушталат, башкача айтканда, окуучуларга сабак учурунда алар кайсы жөндөмдөр менен көндүмдөрдү үйрөнөөрүн так түшүндүрүү сунушталат.

Сабактын же тапшырманын максаттарын SMART- критерийлери боюнча аныктоо сунушталат:

- S (Specific) – конкреттүү, спецификалык;
- M (Measurable) – ченеле, өлчөнө турган;
- A (Achievable) – жетишиле турган;
- R (Realistic) – реалдуу; натыйжага багытталган;
- T (Time-bound) – убакыт менен чектелген.

Инсанга багытталган окутуунун алкагында баалоо жана кайтарым байланыш

Дифференциацияланган баалоо – бул калыптандыруучу баалоо эмес, бирок бул түшүнүктөр тыгыз байланышкан. Дифференциацияланган баалоо калыптандыруучу баалоону жүргүзүүнүн маданияты же куралы болуп эсептелет.

Калыптандыруучу баалоо	Дифференциацияланган баалоо
1. Кошумча көңүл бурууну талап кылган көндүмдөр менен жөндөмдөрдү аныктоо 2. Окутуунун мазмунуна жетүү үчүн окутуу усулдары менен ыкмаларын ыңгайлаштыруу	1. Ар бир окуучу үчүн эң ыңгайлуу жана натыйжалуу иштөө ыкмаларын аныктоо 2. Натыйжалуу кайтарым байланыш берүү үчүн маалымат топтоо

- **Теңдик** – бардык окуучулар үчүн, алардын жынысына, улутуна, социалдык статусуна же ден соолугуна карабастан, бардык материалдарды, ресурстарды жана окутуу процесстерин жеткиликтүү кылуу, ар бир окуучу үчүн бирдей окутуу шарттарын түзүү.
- **Калыстык** – бул мугалимдин ар бир окуучуга адилеттүү мамиле кылуусу жана көңүл буруусу. Окуучуларга карата кандайдыр бир басмырлоонун жоктугу.

*Башталгыч класста
мугалимдин окуучуга
боорукер мамилеси окутууда
баалуу ресурс болуп саналат;
ошондуктан, калыстык
теңдик үчүн керектүү шарт
болуп калат.*

Теңдик

Калыстык

Түстөр менен жазуу

- **Кызыл** – мага комфорттуу жана кызыктуу болду
- **Көк** – мен өзүмдү ыңгайсыз сездим, тынчсыздандым
- **Сары** – азыр менде оптимизм жана энтузиазм сезимдери бар
- **Кызгылт көк** – эмне болсо ошол болсун, мага баары бир
- **Ачык көк** – мен тренингге болгон мамилемди аныктай элекмин
- **Саргылт** – мен тренингден рахат алдым